

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль I

Розвиток української культури з найдавніших часів до початку XXI ст.

Тема 1. Вступ до курсу «Історія української культури»

Предмет та завдання дисципліни. Методи та методологія викладання. Взаємозв'язок з іншими дисциплінами. Поняття «культура». Етимологія терміну «культура», його багатозначність та поліфункціональність. Сучасні наукові визначення культури. Людина і природа. Культура і цивілізація. Культура і соціальний прогрес. Культура в умовах сучасної екологічної кризи. Структура та функції культури. Культура матеріальна та духовна, елітарна та масова. Культура і суспільство. Функції культури. Національна культура. Поняття світової, національної, народної культури, їх взаємозв'язок. Загальнолюдські та національні цінності в системі культури. Культура як засіб національної самоідентифікації. Мова в структурі культури. Культура і традиція. Періодизація української культури.

Тема 2. Архаїчні культури на території сучасної України

Культура первісної доби. Періодизація та характерні особливості. Міфологічний характер первісного мислення та освоєння світу. Ранні форми релігійних вірувань та мистецтва. Археологія і культура. Проблема праісторії та витоків української культури. Найдавніші археологічні культури в межах Дніпра та Дністра. Трипільська культура. Античність і українська культура. Скіфсько-античні взаємовпливи. Культура античних міст-держав Північного Причорномор'я. Римська колонізація та поширення християнства. Культура антив та слов'ян. Культурна самобутність. Матеріальна та побутова культура. Духовний світ. Язичницька міфологія. Язичеські традиції в українському християнстві.

Тема 3. Культура Київської Русі та Галицько-Волинського князівства у контексті європейської середньовічної культури

Візантійські впливи в культурі Київської Русі. Середньовіччя в європейській культурі. Християнський характер середньовічної культури. Місце та значення середньовіччя в розвитку світової культури. Історичні передумови формування давньоруської культури. Етимологія назв «Україна», «Русь». Міста як культурні та політичні центри. Християнство і культура. Своєрідність українського християнства. Церкви та монастирі-духовні та культурні центри. Писемність та освіта. Перші книгозбірні. Література та літописання. Перекладна література. Оригінальна література: «Слово о полку Ігоревім» – перлина художньої літератури. Київські літописи. Мистецтво рукописної книги, мініатюри. Билинний епос. Образотворче мистецтво та архітектура. Характерні риси давньоруського мистецтва. Монументальне будівництво, сакральна архітектура. Монументальне мистецтво та іконопис. Софіївський собор-перлина давньоруської архітектури та живопису. Ужиткове та ювелірне мистецтво. Культура Галицько-Волинської Русі. Спадкоємність культурних традицій. Своєрідність культури. Містобудування та архітектура. Романські та готичні традиції. Особливості Галицько-Волинської іконописної школи. Писемна творчість. Галицько-Волинський літопис.

Тема 4. Українська культура другої половини XIV – першої половини XVII ст.

Ренесанс в європейській культурі. Загальна характеристика, ідейні та естетичні засади. Гуманістичний характер ренесансної культури. Своєрідність формування українського Ренесансу. Особливості культурної еволюції України у складі Великого князівства Литовського. Правовий та мовний статус. Писемність, література. Україна у складі Речі Посполитої. Визначні українські гуманісти – Юрій Дрогобич, Павло Русин та ін. Гуманістичний та реформаційний рух. Поширення книгодрукування. Релігійна ситуація. Значення Берестейської унії 1596 р. Полемічна література. Культурно-освітня діяльність братств. Братські школи. Центри ренесансної культури в Україні. Львів. Ставропігійське братство та його видатні діячі. Львівська братська школа та типографія. Острог. К.Острозький та вчений гурток. Острозька академія, її значення в становленні вищої освіти на Україні. Острозька Біблія. Видатні діячі Острозької академії. Київ. Київське братство та братська школа. Відновлення ієрархії православної церкви. Книговидавнича та культурна діяльність Єлисея Плетенецького, Захарії Копистенського та ін. Петро Могила та заснування

Київської колегії. Ренесанс в художній культурі. Своєрідність українського ренесансного мистецтва. Розвиток архітектури. Фортеці та замки. Ренесансні ансамблі Львова. Скульптура. Особливості іконопису доби Ренесансу. Графіка. Художні ремесла. Місце Ренесансу в світовій та вітчизняній культурі.

Тема 5. Українська культура епохи бароко

Загальна характеристика бароко. Ідейні засади культури бароко. Наука і освіта. Раціоналізм та Просвітництво. Суперечливий характер світогляду. Бароко та класицизм в культурі Нового часу. Культура українського бароко. Самобутність українського бароко. Феномен козацької держави. Культурна та релігійна місія козацтва. Мазепинська доба. Полкові та гетьманські столиці як культурні центри. Школа, освіта, наука. Шкільна освіта в часи Гетьманщини. Києво-Могилянська Академія та її видатні професори. Наукові та літературні здобутки. Шкільний театр. Г.Сковорода – просвітник, філософ, поет. Бароко в художній культурі. Регіональні особливості бароко на Лівобережній та Західній Україні. «Козацьке бароко». Церковна архітектура. Іконостаси та портретний живопис. Львівське бароко. І.Пінзель, І.Руткович, Й.Кондзелевич. Європейська культура ХУІІІ ст.: від класицизму до реалізму. Ідейні засади культури Нового часу. Видатні діячі Просвітництва. Особливості Просвітництва в Україні. Творчість українських вчених та митців на ниві російської культури. Своєрідність класицизму в Україні.

Тема 6. Українська культура ХІХ – початку ХХ ст.

Національно-культурне відродження

Утвердження раціоналізму, як методу наукового пізнання світу, основного засобу удосконалення суспільства та людини. Характеристика провідних художніх стилів – класицизму, романтизму, реалізму. Українська культура в умовах колоніальної політики російського самодержавства. Література. Становлення української літературної мови. Архітектура та образотворче мистецтво. Романтизм та українське національне відродження. Характерні риси українського романтизму. Харківський університет. Етнографічні та фольклористичні дослідження. Наукові та періодичні видання. Харківський гурток романтиків. Київський університет. Кирило-Мефодіївське товариство. Українознавчі студії Костомарова М., П.Куліша та ін. «Руська трійця». Т.Г.Шевченко та становлення нової української культури. Від романтизму до реалізму. Значення літературної та художньої спадщини Т.Г.Шевченка. Його послідовники в мистецтві та літературі. Видатні письменники та живописці другої половини ХІХ ст. Культурний рух 50-70 рр. Українська демократична інтелігенція в боротьбі за національну культуру. М.Драгоманов, Д.Антонович, П.Чубинський та ін. Національно-культурні процеси в Західній Україні. Літературно-мистецькі, політичні, просвітницькі об'єднання. Культурні контакти Галичини та Наддніпрянщини. Модернізм – система художніх цінностей к. ХІХ – поч. ХХ ст. Теоретичні засади. Основні напрямки та течії: від натуралізму до імпресіонізму. Пошуки нових шляхів в культурі: живопис, література, музика, театр. Ідейне та стильове розмаїття європейської культури поч. ХХ ст. Український модернізм. Ідейні орієнтації: народницька та загальноєвропейська. Проблема традицій та новаторства. «Мистецтво для мистецтва». Літературний модерн. Літературно-мистецькі об'єднання. Літературна та наукова творчість І.Я.Франка. Художня культура: від реалізму до модернізму. Розквіт реалістичного живопису. Українські передвижники. Модерний живопис: О.Мурашко, М.Жук, М.Бурачек. Архітектурний модерн: еkleктика, сецесія, конструктивізм. Видатні архітектори та скульптори. Музичне та театральне мистецтво. М.Лисенко та становлення української класичної музики. Український театр, видатні актори, драматурги. Розвиток оперного мистецтва. Світова слава С.Крушельницької.

Тема 7. Українська культура в міжвоєнний період

Культурний розвиток України в 1917-1922 рр. Розвиток освіти та науки. Українська Академія Наук. Видатні українські вчені. Розвиток преси та книговидавництва. М.Грушевський, В.Винниченко в боротьбі за національне відродження. Українська культура 20-30 рр. «Розстріляне відродження». Літературний авангард. Розмаїття літературно-мистецьких об'єднань та періодичних видань. Символізм, футуризм, неокласика. Театр та драматургія. Новаторська творчість Л.Курбаса. Українська академія мистецтв. Авангардне мистецтво, його видатні представники. О.Довженко та становлення національного кінематографу. Загальні принципи та

методи культурної політики більшовиків. Українізація 1923-1932 рр. Розгром українізації. Політика терору та політичних репресій. Насадження методу соціалістичного реалізму, його негативні наслідки.

Тема 8. Українська культура в роки Другої світової війни

Історичні умови розвитку української культури. Розвиток української освіти і науки у період війни. Науково-технічні досягнення українських учених: В.Вернадського, І.Сікорського, С.Корольова, Є.Патон, М.Стражеско, О.Богомолець, О.Палладін. Література, преса, кіно і мистецтво у воєнні часи. Значення кіномистецтва О.Довженка у розвитку української культури. Творчість українських акторів З.Гайдай, І.Паторжинський, М.Гришко. Доля український культурних цінностей під час війни.

Тема 9. Культура Радянської України у другій половині 40-х – 1980-ті рр.

Культурний розвиток України повоєнної доби. Політика денаціоналізації та русифікації. Радянська школа, освіти, науки. Шістдесятництво. Дисидентський та самвидавничий рух. І.Світличний, А.Горська, В.Стус, Л.Костенко та ін. Українська культура в діаспорі. Провідні осередки української культури в діаспорі. Наукові, мистецькі та літературні здобутки. Українознавство. Специфіка культуротворчих процесів у період існування радянської України. Реалізм як провідний художній метод, що пов'язує культурні традиції та ідеологію українсько-радянської літератури. Національно-культурна специфіка українського реалістичного мистецтва.

Тема 10. Культура незалежної України

Зміна культурної парадигми в умовах формування незалежної Української держави. Культура і сучасні процеси українського державотворення. Феномен мультикультурності українського суспільства та проблема національної ідентичності. Вплив тенденцій вестернізації (європеїзації) на процеси розвитку сучасного вітчизняного культурно-ціннісного простору. Постмодернізм як явище культури постіндустріального суспільства другої половини ХХ ст. Українізація освіти. Незалежна преса. Сучасне українське мистецтво як форма соціальної комунікації. Особливості масової та елітарної культур. Медіакультура як ознака становлення інформаційного суспільства. Роль та місце культури в подоланні сучасної економічної та політичної кризи. Молодіжна культура: стиль життя і форма спілкування. Перспективи розвитку культури.